

УДК 9:331.105(476)+331.45+368.4

А. А. Дубовік

Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт

**УДЗЕЛ ПРАФСАЮЗАЎ БЕЛАРУСІ Ў АРГАНІЗАЦЫІ АХОВЫ ПРАЦЫ
І САЦЫЯЛЬНАГА СТРАХАВАННЯ Ў ПЕРЫЯД НЭПА**

У перыяд новай эканамічнай палітыкі ў 1920-я гг. былі закладзены асновы савецкай сістэмы арганізацыі аховы працы і сацыяльнага страхавання, у якой значная роля адводзілася прафсаюзам. Яны накіроўвалі сваіх прадстаўнікоў у органы Наркамата працы, заслухоўвалі іх справаздачы, выбіралі на пленумах інспектараў працы і страхавыя органы, праводзілі абследаванні ўмоў працы на прадпрыемствах. Пытанні аховы працы знаходзілі адлюстраванне ў калектыўных дагаворах, якія прафсаюзы заключалі з гаспадарчымі органамі. У 1927 г. быў створаны Інстытут аховы працы пры НКПБ. Важным накірункам работы прафсаюзаў, цесна звязаным з аховай працы, выступала сацыяльнае страхаванне. Колькасць застрахованых у БССР рабочых і служачых вырасла з 28,6 тыс. у 1922 г. да 263,7 тыс. у 1929 г. За кошт сродкаў сацыяльнага страхавання рабочыя і служачыя забяспечваліся дапамогай па часовай і пастаяннай страце працаздольнасці, па беспрацоўі і г. д., карысталіся бясплатным медыцынскім абслугоўваннем. Прафсаюзы надавалі ўвагу арганізацыі санаторна-курортнага лячэння працоўных, пашырэнню сеткі дамоў адпачынку. Дзейнасць дзяржаўных органаў і прафсаюзаў па ахове працы і развіцці сацыяльнага страхавання, нягледзячы на меўшыя месца цяжкасці, садзейнічала сацыяльнай абароне і паліпшэнню ўмоў жыцця працоўных.

Ключавыя словы: новая эканамічная палітыка (НЭП), прафсаюзы, Наркамат працы, умовы працы, ахова працы, сацыяльнае страхаванне.

A. A. Dubovik

Belarusian National Technical University

**PARTICIPATION OF THE TRADE UNIONS OF BELARUS
IN THE ORGANIZATION OF LABOUR PROTECTION
AND SOCIAL INSURANCE IN THE NEP PERIOD**

Trade Unions of Belarus played an important role in the soviet system of labour protection and social insurance foundations of which were worked out in the NEP period (1920s). They sent their representatives to the departments of the People's Commissariat of Labour, listened to their reports, elected labour inspectors and social insurance offices, conducted the inspections of working conditions at factories. Labour protection issues were included in the collective agreements between the trade unions and economic structures. In 1927 the Institute of labour protection was established. An important area of trade union work was social insurance. The number of insured workers and employees increased in the BSSR from 28,6 thousands in 1922 to 263,7 thousands in 1929. At the expense of social insurance workers and employees were provided with assistance for temporary and permanent disability, unemployment, enjoyed free medical care. The Trade Unions have paid attention to the organization of sanatorium treatment of workers, expansion of rest homes network. Activity of the Belarusian state institutions and Trade Unions on labour protection and social insurance, despite difficulties occurred, contributed to the social security and welfare of workers.

Key words: new economic policy (NEP), Trade Unions, People's Commissariat of Labour, working conditions, labour protection, social insurance.

Уводзіны. У палітычнай сістэме грамадства важная роля належыць грамадскім арганізацыям, найбольш масавая з якіх – прафсаюзы. Асноўнай задачай прафсаюзаў з'яўляецца абарона інтарэсаў працоўных, клопат аб іх дабрабыце і якасці жыцця. Важнымі інструментамі ў гэтым накірунку выступаюць ахова працы і сацыяльнае страхаванне. Заслугоўваюць увагі пытанні дзейнасці прафсаюзаў Беларусі ў перыяд новай эканамічнай палітыкі (НЭПа), калі былі закладзены асновы савецкай сістэмы арганізацыі аховы працы і сацыяльнага страхавання,

у якой першачарговая роля адводзілася прафсаюзам.

Асноўная частка. Мэтанакіраваны пачатак ажыццяўлення НЭПа паклаў Х з'езд РКП(б), які адбыўся ў сакавіку 1921 г. У сувязі з перадачай Саўнаркомам краіны 12 мая 1921 г. аховы працы ад Наркамата працы (НКП) прафсаюзам пададзел аховы працы Саўпрафбела быў пераўтвораны ў самастойны аддзел, які ўзначальваў М. Е. Міленькі, а пасля зацвярджэння яго ў лютым 1922 г. наркомам працы БССР – А. М. Краснаперка. Але ў красавіку 1922 г.,

згодна з пастановай кіраўніцтва краіны аб перадачы дзяржаўных функцый аховы працы НКП, аддзел аховы працы ў Саўпрафбеле быў ліквідаваны, яго пададзел нагляду перададзены ў НКП БССР (НКПБ), а пададзел быту – у склад тарыфна-эканамічнага аддзела Саўпрафбела.

Аднак мерапрыемствы па паляпшэнні ўмоў і ахове працы, якія праводзіліся НКПБ, абавязкова ўзгадняліся з прафсаюзамі. Прэзідыум Саўпрафбела (з 1924 г. ЦСПСБ) разглядаў і зацвярджаў усе пастановы НКПБ, і асабліва па ахове працы на вытворчасці. Прафсаюзныя органы пасылалі сваіх прадстаўнікоў у кіруючыя калегіі НКПБ, у яго аддзел аховы працы, заслухоўвалі іх справаздачы. Так, Прэзідыум Саўпрафбела 11 студзеня 1923 г. заслухаў даклад аддзела аховы працы НКПБ і палічыў неабходным перагледзець персанальны склад інспекцыі працы, выбраць інспектараў на адным з бліжэйшых пленумаў [1, л. 2]. Згодна з арт. 147 КЗаП РСФСР 1922 г., дзеянне якога распаўсюджвалася на БССР, участковых інспектараў працы выбіралі прафсаюзы і зацвярджалі кіруючыя органы НКП. Галоўнай формай работы інспектараў працы з'яўлялася абследаванне прадпрыемстваў. Толькі з мая да канца 1923 г. было праведзена ў БССР 1981 абследаванне, выяўлена 1987 выпадкаў парушэнняў аховы працы, у асноўным на прыватных прадпрыемствах [1, л. 2]. Узмацніўся кантроль за ўмовамі працы і на дзяржаўных прадпрыемствах. У 1923/24 г. іх удзельная вага ў агульным ліку ўсіх абследаванняў інспекцыі працы складала 29%, а ў 1927/28 г. – 68% [2, л. 15]. Гэта не азначала аслабленне ўвагі да працуючых на прыватных прадпрыемствах, абследаванні ўмоў працы тут праводзіліся прафсаюзамі. У 1925 г. у камісіях па ахове працы ФЗМК налічвалася 1138 прафактывістаў, з іх 702 рабочыя, 238 жанчын [3, л. 224].

5 лютага 1926 г. на пасяджэнні Прэзідыума ЦСПСБ былі разгледжаны вынікі абследавання стану аховы працы ў БССР, праведзенага Наркаматам Рабоча-сялянскай інспекцыі (НК РСІ). Яно паказала адсутнасць на многіх прадпрыемствах неабходных умоў працы. Інспектары РСІ адзначалі, што сувязь аддзела аховы працы НКПБ з вышэйшымі прафсаюзнымі органамі нармальна, аднак у цэлым прафарганізацыі пытаннем аховы працы надавалі недастаткова ўвагі. Больш за тое, меліся асобныя факты супрацьдзеяння з боку прафсаюзных камітэтаў у прыцягненні адміністрацыі прадпрыемстваў да адказнасці за парушэнні правіл аховы працы. Прэзідыум ЦСПСБ прызнаў, што стан аховы працы ў БССР значна адстае ад агульнага развіцця беларускай прамысловасці; прафарганізацыі слаба рэагуюць на сістэматычныя парушэн-

ні гаспадарчымі органамі прадпісанняў інспекцыі працы, недастаткова ўвагі надаюць якаснаму падбору інспектараў працы [4, л. 64–65].

Пытанні аховы працы знаходзілі адлюстраванне ў калектыўных дагаворах, якія прафсаюзы заключалі з гаспадарнікамі, пачынаючы з канца 1921 г. Трэба адзначыць, што выкананне норм аховы працы, прадпісаных КЗаП, стварэнне ўмоў для бяспечнай і эфектыўнай вытворчасці патрабавала значных капіталаўкладанняў. Ва ўмовах гаспадарчай разрухі ў першыя гады НЭПа, а потым індустрыялізацыі з вялікімі затратамі на новае будаўніцтва і рэканструкцыю прадпрыемстваў дзяржаве цяжка было знайсці неабходныя сродкі. Таму з другой паловы 20-х гг. НКПБ і прафсаюзы прыступілі да заключэння з гаспадарчымі органамі спецыяльных дагавораў на ажыццяўленне мерапрыемстваў па ахове працы. У 1926/27 г. былі заключаны дагаворы на суму 399 тыс. руб., у 1927/28 г. – 500 тыс. руб., у 1928/29 г. – 650 тыс. руб. [2, л. 16]. У выніку паступова паляпшаўся санітарна-тэхнічны стан прамысловых прадпрыемстваў, зніжалася колькасць няшчасных выпадкаў на вытворчасці: з 9,5 выпадкаў на 100 рабочых у 1926/27 г. да 8,5 у 1927/28 г. [2, л. 18].

Для даследавання ўмоў працы, вывучэння прычын прамысловага траўматызму і захворваемасці, выпрацоўкі практычных рэкамендацый пастановай Прэзідыума ЦСПСБ у чэрвені 1927 г. быў створаны Інстытут аховы працы пры НКПБ. Пачаўшы дзейнасць з 9 супрацоўнікаў, інстытут хутка вырас у буйную ўстанову з 40 працаўнікамі. У 1929 г. ён меў аддзелы: прамысловай гігіены, тэхнікі бяспекі і санітарыі, псіхалогіі працы, арганізацыі працы, хімічную лабараторыю, а таксама статыстычны кабінет, музей працы і сацстрахавання, бібліятэку. Філіялы інстытута былі створаны ў Гомелі і Віцебску [5]. Інстытут працаваў у цесным кантакце з прафсаюзамі, па заданнях фабкамаў і заўкамаў даваў заключэнні на праекты і пабудаваныя тэхнічныя ўстаноўкі аб іх адпаведнасці патрабаванням аховы працы і тэхнікі бяспекі. Заслухаўшы 7 сакавіка 1929 г. даклад дырэктара інстытута С. Р. Дзіхцяра, Прэзідыум ЦСПСБ прызнаў правільнай сістэму працы ўстановы; падкрэсліў неабходнасць, каб у ёй прымалі актыўны ўдзел інжынерна-тэхнічныя секцыі прафсаюзаў [6, л. 138].

У канцы 20-х гг. на мерапрыемствы па ахове працы ў БССР пачалі выдзяляцца больш значныя сродкі (750 тыс. руб. у 1928/29 г., 1 млн. 185 тыс. руб. у 1929/30 г.). Аднак стан аховы працы заставаўся не на належным узроўні. У 1928/29 г. было выкарыстана толькі 66% з сумы сродкаў, прадугледжаных па дагаворах, заключаных з гаспадарчымі арганізацыямі. У пас-

танове Прэзідыума УсеЦСПС па дакладзе аб рабоце прафсаюзных органаў БССР (жнівень 1929 г.) прыводзіліся факты, што за папярэдні год завод «Чырвоны Пралетарый» зрасходаваў толькі 40% асiгнананняў, фабрыка «Дзвіна» – 25%, трэст «Белшчаціна» нічога не выкарыстаў з 10 тыс. руб., выдзеленых на ахову працы [7, с. 29]. У выніку дрэнны стан аховы працы веў да вялікай колькасці выпадкаў вытворчага траўматызму. На канец 1929 г. на ўтрыманні органаў сацыяльнага страхавання БССР знаходзіліся 846 інвалідаў працы. Выплаты ім, сем'ям пацярпелых і дапамогі па часовай непрацаздольнасці складалі амаль палову ўсёй сумы сродкаў, асiгнаных на мерапрыемствы па ахове працы [8, л. 20].

Адным з накірункаў работы прафсаюзаў, цесна звязаным з аховай працы, выступала сацыяльнае страхаванне. Пры пераходзе да НЭПа ўзніклі праблемы ў сацыяльным забеспячэнні, пачасціліся канфлікты паміж рабочымі і адміністрацыяй на глебе выдачы дапамогі пры страце працаздольнасці. 10 кастрычніка 1921 г. Палітбюро ЦК РКП (б) падтрымала прапанову У. І. Леніна даручыць Прэзідыуму УсеЦСПС сумесна з ВСНГ, НК аховы здароўя і Сабесам распрацаваць пытанне аб страхаванні рабочых у сувязі з новай эканамічнай палітыкай. Асноўныя палажэнні дзяржаўнага сацыяльнага страхавання былі выкладзены ў выданым 15 лістапада 1921 г. дэкрэце СНК РСФСР «Аб сацыяльным страхаванні асоб, занятых наёмнай працай». Устанаўлівалася, што яно павінна праводзіцца ва ўсіх прадпрыемствах і ўстановах – дзяржаўных, кааператыўных, прыватных, канцэсійных. Абавязковае сацстрахаванне распаўсюджвалася на ўсіх асоб наёмнай працы і ажыццяўлялася для работнікаў дзяржаўнай прамысловасці за кошт прадпрыемстваў, прыватнай і арэнднай – за кошт прадпрыемальнікаў. Сістэма сацыяльнага страхавання з'яўлялася выгаднай для працоўных. Бюджэт страхавання склаўся з узносаў наймальнікаў, а таксама дзяржаўных асiгнананняў, самі рабочыя і служачыя ніякіх узносаў у страхавы фонд не рабілі.

Прафсаюзы БССР разгарнулі працу па ажыццяўленні пастановы савецкага ўрада. 25 снежня 1921 г. пашыраны пленум Саўпрафбела рэкамендаваў неадкладна прыняць да выканання дэкрэт аб сацыяльным страхаванні рабочых і служачых, аказаць садзейнічанне органам сацыяльнага забеспячэння ў іх рабоце [9, л. 23]. У студзені 1922 г. быў створаны аддзел сацыяльнага страхавання пры наркамате сацзабеспячэння БССР. Практычнае ажыццяўленне сацыяльнага страхавання стала праводзіцца ў лютым, калі пачалася рэгістрацыя прадпрыем-

стваў і працуючых на іх; паступленне ўзносаў пачалося ў сакавіку 1922 г. [10, с. 66].

Другі з'езд прафсаюзаў Беларусі (красавік 1922 г.) распрацаваў мерапрыемствы, накіраваныя на развіццё сацыяльнага страхавання ў рэспубліцы. У выніку на 1 лістапада 1922 г. было зарэгістравана па БССР для ажыццяўлення сацыяльнага страхавання 3299 прадпрыемстваў з колькасцю рабочых і служачых 22 460 чал. [10, с. 68–69].

Асновы сістэмы забеспячэння рабочых і служачых па сацыяльным страхаванні былі замацаваны КЗаП 1922 г. (гл. XVII). За кошт сродкаў сацстраху рабочыя і служачыя забяспечваліся дапамогай па часовай і пастаяннай страце працаздольнасці, а таксама па беспрацоўі; аказвалася дапамога па доглядзе за нованароджаным; застрахаваныя карысталіся бясплатным медыцынскім абслугоўваннем; праводзіліся прафілактычныя мерапрыемствы. У сувязі з дэнацыяналізацыяй значнай часткі прамысловых прадпрыемстваў і пераводам іх на гаспадарчы разлік дэкрэтам УсеЦВК і СНК РСФСР ад 21 снежня 1922 г. права ажыццяўлення сацыяльнага страхавання на вытворчасці перадавалася ад Наркамата сацыяльнага забеспячэння ў распараджэнне НКП. У БССР работа па сацыяльным страхаванні працоўных была сканцэнтравана ва Упраўленні сацыяльнага страхавання НКПБ.

Усе свае дзеянні органы сацыяльнага страхавання ўзгаднялі з прафсаюзамі. Па выразу наркома сацыяльнага забеспячэння БССР М. А. Мар'ясіна, справа сацыяльнага страхавання ў Беларусі «ўвесь час праходзіла ў прафесійным акружэнні» [10, с. 70]. У пачатку сакавіка 1923 г. у Мінску быў заснаваны Страховы савет, у склад якога ўвайшлі 4 прадстаўнікі Саўпрафбела і па адным ад наркаматаў сацзабеспячэння, аховы здароўя і НКПБ. Некаторыя прадпрыемствы і ўстановы не ўносілі своечасова страхавыя ўзносы, што ставіла справу пад пагрозу зрыву. Таму па прапанове Саўпрафбела Прэзідыум ЦВК БССР у пачатку 1923 г. стварыў камісію па ліквідацыі запазычанасці па страхаванні, яе ўзначаліў Старшыня ЦВК А. Р. Чарвякоў [11]. Гэтыя меры садзейнічалі росту паступленняў узносаў у фонд дзяржаўнага сацстрахавання. На працягу 1924 г. паступіла страхавых узносаў на суму 2,4 млн. руб., у 1925 г. – каля 5,6 млн. руб. У лістападзе 1925 г. у БССР налічвалася ўжо больш за 99 тыс. застрахаваных рабочых і служачых [12, с. 80].

Па заканадаўству не існавала адзінага для ўсіх страхавачеляў тарыфу, працэнт узносаў ад зарплаты будаваўся на прынцыпе сувязі паміж страхавой рызыкай і санітарна-тэхнічнымі ўмовамі працы. Страховы тарыф быў дыферэнцы-

раваны таксама па сацыяльна-класавым прынцыпе. Для прыватных прадпрыемстваў ён складаў у БССР 20%, для дзяржаўных – 10% фонду зарплат, у 1926/27 г. быў павялічаны да 13,1% [13, с. 313].

У сярэдзіне 20-х гг. у БССР існавала даволі разгалінаваная сетка страхавых органаў. У кожнай з 10 акруг мелася акружная страхаса, у кожным раёне – страхавы пункт або страхавы ўпаўнаважаны. Штат акружных страхкас складаўся ў 1925 г. з 168 супрацоўнікаў, акрамя таго, былі ўтвораны камітэты страхкас, у якія ўваходзілі прафактывісты [14, л. 140]. Справаздачы страхавых органаў заслухоўваліся на з'ездах прафсаюзаў.

У 1927/28 г. сацыяльным страхаваннем у БССР было ахоплены 96,7% усіх рабочых. Колькасць застрахованых вырасла да 167 тыс. Асноўная маса застрахованых (76,5%) працавала на дзяржаўных прадпрыемствах і ва ўстановах, 13,7% – у кааператывных арганізацыях і толькі 9,9% – на прыватных прадпрыемствах [15, л. 354–357]. Даволі значнай у БССР у параўнанні з іншымі рэспублікамі краіны была ступень забяспечанасці страхавой дапамогай беспрацоўных. У 1925 г. у СССР на адну тысячу застрахованых прыходзілася 39,1 беспрацоўнага, у РСФСР – 39,3, Украіне – 49,5, а ў БССР – 63 беспрацоўных [14, л. 150]. Павялічваліся памеры дапамогі беспрацоўным. Калі ў 1926/27 г. ім было выдана 1688 тыс. руб., дык у 1927/28 г. – 2119 тыс. руб. [16, с. 153].

Бюджэт і расходы сацыяльнага страхавання ўвесь час раслі. Калі ў 1925/26 г. яго бюджэт складаў у БССР 11,7 млн. руб., дык у 1928/29 г. расходная частка склала 18,6 млн. руб. У цэлым колькасць застрахованых у БССР вырасла да 263,7 тыс. у 1929/30 г. [16, с. 152–153]. Дзейнасць дзяржавы і прафсаюзаў па развіцці страхавання садзейнічала сацыяльнай абароне і павышэнню дабрабыту працоўных. Разам з тым праведзеная ў 1929 г. праверка выявіла больш за 360 чалавек, якія незаконна атрымлівалі дапамогу па лініі сацыяльнага страхавання [16, с. 154].

Шмат увагі прафсаюзы надавалі арганізацыі санаторна-курортнага лячэння працоўных, пашырэнню сеткі дамоў адпачынку. Важнае значэнне мела прадастаўленне, пачынаючы з 1921 г., рабочым і служачым аплачваемых водпускаяў. Прафсаюзы зацвярджалі чарговасць водпускаяў, клапаціліся аб тым, каб працоўныя своечасова атрымлівалі адпачынак. У выніку ўжо ў 1922 г. большая частка рабочых выкарыстала свой водпуск [17, с. 94]. У сярэдзіне 20-х гг. ва ўсіх акругах БССР функцыянавалі прафсаюзныя дамы адпачынку. У іх у 1925 г. толькі за кошт сродкаў сацстраху адпачыла 4674 рабочыя і служачыя [12, с. 81]. У 1927/28 г. пад Віцебскам быў адкрыты санаторый «Сасноўка», разлічаны на лячэнне штогод каля 1700 чалавек [2, л. 26]. У 1928 г. у санаторыях і дамах адпачынку па пуцёўках сацстраху пабылі 9,4 тыс. чал. [18, с. 478]. Дзейнасць прафсаюзаў па паляпшэнні санаторнага і медыцынскага абслугоўвання працоўных садзейнічала ўмацаванню здароўя рабочага класа і, у сваю чаргу, росту прадукцыйнасці працы.

Заклучэнне. Такім чынам, у перыяд НЭПа прафсаюзы адыгрывалі значную ролю ў саветскай сістэме арганізацыі аховы працы і сацыяльнага страхавання. У цэлым стварэнне такой сістэмы ў 20-я гг. з'яўлялася пазітыўным працэсам, служыла, нягледзячы на меўшыя месца цяжкасці, важным сродкам павышэння матэрыяльнага дабрабыту рабочых і служачых. У БССР колькасць застрахованых рабочых і служачых вырасла ў 1922–1929 гг. у 9,2 разу. Аднак трэба адзначыць, што фонд сацстраху часам распыляўся, выплаты прадастаўляліся асобам, якія ў іх не вельмі мелі патрэбу, і адмаўлялася тым, для каго фінансавая падтрымка была жыццёва неабходнай. У пэўнай ступені гэта абумоўлівалася класавым прынцыпам сацыяльнага страхавання. У 1933 г. усе пытанні і сродкі аховы працы і сацыяльнага страхавання былі перададзены ад органаў НКП прафсаюзам, якія фактычна ператварыліся ў дзяржаўную структуру.

Літаратура

1. Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НАРБ). Фонд 265. Вопіс 1. Справа 1352.
2. НАРБ. Фонд 44. Воп. 1. Спр. 1149.
3. НАРБ. Фонд 4 п. Воп. 1. Спр. 1562.
4. НАРБ. Фонд 265. Воп. 1. Спр. 1871.
5. Дзіхцяр С. Р. Інстытут аховы працы пры НКП БССР. Мінск: Дзяржпрацвыд-ва, 1930. 19 с.
6. НАРБ. Фонд 265. Воп. 1. Спр. 2437.
7. Бюлетень ВЦСПС. 1929. № 5. С. 28–33.
8. НАРБ. Фонд 44. Воп. 1. Спр. 1285.
9. НАРБ. Фонд 265. Воп. 1. Спр. 157.
10. Неманский И. Рабочее страхование в Белоруссии в 1922 г. // Народное хозяйство Белоруссии. 1923. № 2. С. 66–78.

11. Звезда. 1923. 24 февраля.
12. Профессиональные союзы Белоруссии за 1924–1925 гг. Минск, 1925. 144 с.
13. Развитие экономики Белоруссии в 1921–1927 гг. Минск: Наука и техника, 1973. 332 с.
14. НАРБ. Фонд 44. Воп. 1. Спр. 142.
15. НАРБ. Фонд 265. Воп. 1. Спр. 2303. Т. 2.
16. Якубовский В. Н. Деятельность профсоюзов Беларуси по организации социального страхования трудящихся в годы индустриализации (1926–1941 гг.) // Труды Минского института управления. 2008. № 2. С. 152–155.
17. Отчет о деятельности Президиума Совета профессиональных союзов Белоруссии (апрель 1922 – июнь 1923 г.). Минск, 1923. 126 с.
18. Гісторыя Беларускай ССР: у 5 т. Минск: Навука і тэхніка, 1973. Т. 3. 696 с.

References

1. National archives of Republic of Belarus (NARB), fund 265, inventory 1, case 1352.
2. NARB, fund 44, inventory 1, case 1149.
3. NARB, fund 4 p, inventory 1, case 1562.
4. NARB, fund 265, inventory 1, case 1871.
5. Dzikhysyar S. R. *Instytut akhovy pratsy pry NKP BSSR* [Institute of labour protection at the People's Commissariat of Labour of the BSSR]. Minsk: Dzyarzhpratsvydavetsva Publ., 1930. 19 p.
6. NARB, fund 265, inventory 1, case 2437.
7. *Byulleten' VTSSPS* [Bulletin of All-Union Central Council of Trade Unions], 1929, no. 5, pp. 28–33 (In Russian).
8. NARB, fund 44, inventory 1, case 1285.
9. NARB, fund 265, inventory 1, case 157.
10. Nemanskiy I. Working insurance in Belarus in 1922. *Narodnoye chozyaystvo Belorussii* [National Economy of Belarus], 1923, no. 2, pp. 66–78 (In Russian).
11. Zvezda, 1923, 24 February.
12. *Professional'nye soyuzы Belorussii za 1924–1925 gg.* [Trade Unions of Belarus in 1924–1925]. Minsk, 1925. 144 p.
13. *Razvitiye ekonomiki Belorussii v 1921–1927 gg.* [Development of the economy of Belarus in 1921–1927]. Minsk: Nauka i tekhnika Publ., 1973. 332 p.
14. NARB, fund 44, inventory 1, case 142.
15. NARB, fund 265, inventory 1, case 2303, vol. 2.
16. Yakubovskiy V. N. Activity of Trade Unions of Belarus in the organization of social insurance in industrialization years (1926–1941). *Trudy Minskogo Instituta upravleniya* [Proceedings of the Minsk Institute of Management], 2008, no 2, pp. 152–155 (In Russian).
17. *Otchet o deyatel'nosti Prezidiuma Soyeta professional'nyh soyuzov Belorussii* [Report about activity of the Presidium of Trade Union Council of Belarus (April 1922 – June 1923)]. Minsk, 1923. 126 p.
18. *Gistorya Belaruskay SSR: u 5 t.* [History of the Belarusian SSR: in 5 vol.]. Minsk: Navuka i tekhnika Publ., 1973, vol. 3, 696 p.

Інфармацыя пра аўтара

Дубовік Алена Аляксандраўна – магістр гістарычных навук, выкладчык кафедры паліталогіі, сацыялогіі і сацыяльнага кіравання. Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт (220013, г. Мінск, пр. Незалежнасці, 65, Рэспубліка Беларусь). E-mail: Dubovik.elena@inbox.ru

Information about the author

Dubovik Alena Aliksandravna – master of History, lecturer of the Department of Political Science, Sociology and Social Management. Belarusian National Technical University (65, Independence avenue, 220013, Minsk, Republic of Belarus). E-mail: Dubovik.elena@inbox.ru

Пасцyniў 15.03.2015